

στόν, υμφεύεται, εἰ καὶ θὰ ἀπέβαινον δεξιάι οἰκοκυραὶ καὶ συνεταὶ μη-
τέρες παρὰ τὴν φαινομενικὴν ἔλλειψιν τῆς γυναικοπρεποῦς φύσεως.

Β. Ἡ ἐκλογὴ ἐπαγγέλματος ἐν τῇ ἀπὸ
τοῦ 18—20οῦ ἔτους ἡλικία ἐξαρτᾶται φυσικὰ ἐξ ὑποκει-
μενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν ὄρων διαφόρων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι
ισχύουν ἐν ἀρχῇ ἢ καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν
καὶ τοὺς ὁποίους πρὸ μικροῦ περιεγράψαμεν. Ἀντικειμενικῶς μὲν
πρόκειται περὶ ὄλων διαφόρων ἐπαγγελματικῶν πεδίων καὶ φά-
σεων· ὑποκειμενικῶς δὲν ἔχει πλέον συντελεσθῆ διὰ τῆς ἐξελί-
ξεως καὶ τῆς μορφώσεως μεγαλυτέρα ὠριμότης. Ἄλλ' αἱ ἀρχαὶ
καὶ αἱ πρὸς τὴν ζωὴν σχέσεις, τὰς ὁποίας ἐξήραμεν ἐκεῖ, ἰσχύουν
καὶ ἐνταῦθα.

Ἐν πρώτοις ἐπαναλαμβάνεται, καὶ δὴ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν,
τὸ κοινωνιολογικὸν στοιχεῖον τῆς ἐμμονῆς ἢ τῆς ἀδρανείας. Οἱ
ἐπαγγελματικοὶ πόθοι τοῦ ἐκ τῶν ἀπλουστέρων, τῶν ἀκτημόνων
στρωμάτων καταγομένου ἐφήβου δὲν ὑπερβαίνουν καθόλου εἰπεῖν
τὰ ὑπὸ τῶν κύκλων τούτων καθωρισμένα ὄρια. Μόνον ὅταν ἡ σχο-
λικὴ ἐπίδοσις εἶναι ἰδιαζόντως εὐνοϊκὴ, γενᾶται εἰς τὴν ψυχὴν
τῶν γονέων ἡ σκέψις περὶ «ἀνόδου» ἄλλοτε ἐπὶ αἰῶνας κατὰ προ-
τίμησιν εἰς τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα, ἔπειτα εἰς τὸ τοῦ δημοδιδασ-
κάλου, σήμερον δὲ καὶ εἰς ἄλλην δρᾶσιν, ἢ ὅποια ἀπαιτεῖ ἀνω-
τέραν εἰδικὴν μόρφωσιν. Σημειωτέον δ' ὅμως καλῶς ὅτι ἡ βούλησις
πρὸς ἀνοδὸν εἶναι ἀνθρώπινον γενικῶς γνῶρισμα. Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως
τῆς ἐφηβικῆς ψυχολογίας σημασίαν προσκτᾶται αὕτη πρὸ
πάντων ὅταν καθίσταται ἐνωρὶς ἐνσυνείδητος οὕτως εἰπεῖν διὰ τῆς
ἀποφάσεως πρὸς εὐρυτέραν μόρφωσιν. Εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα οὐ-
δέποτε ἀντιστοιχεῖ παρὰ τοῖς μόρφωσιν κεκτημένοις καὶ τοῖς εὐπό-
ροις κύκλοις βούλησις πρὸς κάθοδον, ἀλλὰ τὸ πολὺ κατὰ
πρωσίς. Τοῦναντίον καὶ διὰ τοὺς νέους καὶ διὰ τοὺς γονεῖς
εἶναι ἐκ τῶν προτέρων αὐτονόητον ὅτι πρέπει νὰ παραμελεῖται τις
ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ κοινωνικῇ θέσει, εἰς τὴν ὅποian ἐκ γενετῆς ἀνήκει.
Ἐντεῦθεν ἐπακολουθεῖ διὰ τοὺς ἀφυεστέρους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς τὴν
βούλησιν ἀπελπις ὑπὸ ὠρισμένας περιστάσεις καὶ μάταιος ἀγών,
καὶ κατὰ τὰ μαθητικὰ μὲν ἤδη ἔτη, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἀνά

τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος τοῦ βίου· τοῦτο ὅμως περιοριζόμεθα νὰ σημειώσωμεν ἀπλῶς ἐνταῦθα ἅτε γνωστόν. Ἄλλὰ θὰ ἦτο ἀξίον τοῦ κόπου νὰ ἐρευνηθῇ ἀκριβέστερον ἢ ψυχολογία πεπρωμένου, ὅπερ συνίσταται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἐφηβός τις παρὰ πᾶσαν τὴν ἐξωθεν συνδρομὴν ἀδυνατεῖ νὰ σταθῇ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου, ὅπερ ἀξιοῖ παρ' αὐτοῦ ἡ κοινωνικὴ του καταγωγὴ. Περιφρημὸν τι μυθιστόρημα περιγράφει τοιαύτην παθολογικὴν περίπτωσιν. Ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἀδυναμία ὀφείλεται πάντοτε εἰς νευροπάθειαν;

Ἡ βούλησις πρὸς κοινωνικὴν ἐμμονὴν ἢ ἀδράνειαν ἐκδηλοῦται παρὰ πολλοῖς τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων ἡμῶν σχολείων ὑπὸ μορφὴν αὐτομάτου σχεδὸν καὶ κατὰ παράδοσιν μορφώσεως καὶ ἐκλογῆς ἐπαγγέλματος. Εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ δώσωμεν ἐν Γερμανίᾳ μεγαλυτέραν ἢ ὅση πράγματι ἐδόθη προσοχὴν. Φαίνεται ὅτι μόνον ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Β' διέγνωσεν ἤδη κατὰ τὸ 1890 τὴν παθητικὴν αὐτὴν τάσιν, τὴν κλίσιν τ. ἔ. τῆς γερμανικῆς νεολαίας, ὅπως ἐκλέγη τακτοποιημένην καὶ ἐξησφαλισμένην «σταδιοδρομίαν», ἀντὶ νὰ κατακτᾷ νέον ἔδαφος καὶ νὰ ἀποικίξῃ αὐτὸ ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ. Ἴσως μέρος τῆς ἐνοχῆς φέρεται τὸ γερμανικὸν «κλασσικὸν σχολεῖον». Ἡ εἰς αὐτὸ φοίτησις ὀδηγεῖ ἀπ' ἐαυτῆς εἰς τὰς 4 πανεπιστημιακὰς σχολὰς, ὅ,τι δὲ μόνον βασιανίζει τὸν ἀπόφοιτον αὐτοῦ εἶναι τὸ ζήτημα τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἐκλογῆς. Εἰς ταύτας προσετέθη νεωστὶ τὸ πολυτεχνεῖον καὶ ἄλλαι τινὲς ἀνώταται εἰδικαὶ σχολαί. Ὁ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ σπουδάσῃ εἰσέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν ἢ τὸ ἐμπόριον, ἐὰν διαθέτῃ μέσα. Ἄλλ' ἐν γένει τὸ «βάρος τοῦ κύκλου τῆς μορφώσεως» πιέζει τὴν νεολαίαν τῶν ἀνωτέρων σχολείων. Ἀντιστρέφοντες καὶ μεταλλάσσοντες λόγον τινὰ τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ δαίμονος δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν: «Δὲν ἐκλέγεται σεῖς τὸ ἐπάγγελμα ὑμῶν, ἀλλὰ τὸ ἐπάγγελμα θὰ ἐκλέξῃ ὑμᾶς». Ταῦτα δὲν λέγω, ἵνα ἀσκήσω ἔλεγχον ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ἵνα διακριβώσω ψυχολογικὸν γεγονός. Πρὸ 7 ἡδὴ ἐτῶν εἶπον: «Αἱ ἀπολυτήριοι ἐξετάσεις ἐνεργοῦν ὡς αὐτόματος ἀπορροφητικὴ μηχανὴ τοῦ πανεπιστημίου». Εἶναι δυνατόν νὰ μετεβλήθησάν πως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ πράγματα κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀλλαγῆς τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς

οικονομικῆς συνθέσεως. Ἄλλὰ τὸ ψυχολογικὸν γεγονός τοῦ βάρους τῆς ἐγκυκλίου μορφώσεως παραμένει ὑφιστάμενον.

Τοῦτο ἐξεδηλώθη ὁμότατα καθ' οὓς χρόνους οἱ φιλόλογοι ἐξεπαίδευσον πάλιν φιλόλογους ἐν τῷ σχολείῳ, ὄχι μόνον διὰ τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θεολογίαν καὶ τὴν νομικὴν. Πρέπει νὰ ἐρωτήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς πῶς ἦτο δυνατόν νὰ καταστήσωμεν εἰς τοιαῦτα κατὰ παράδοσιν καλλιεργούμενα ἐπαγγέλματα. Προφανῶς μόνον δι' ὕλης μὴ χωνευθείσης, τ. ἔ. διὰ γνώσεων, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε κατέστησαν μὀρφωσις καὶ ἐλεύθερον προσωπικὸν κτῆμα τοῦ ἀτόμου. Ἐφηβος ὑπὸ τοιαύτην πίεσιν τελῶν εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐκλέξῃ τὸ μέλλον αὐτοῦ ἐπάγγελμα. Δύναται μόνον νὰ ἐξακολουθήσῃ μανθάνων, αἰσθάνεται δ' ἑαυτὸν δυστυχῆ ὅταν μίαν ἡμέραν ὑποχρεωθῇ νὰ ἐργασθῇ δρῶν. Ἡ περιγραφή τῆς καταστάσεως ταύτης ἀποτελεῖ καὶ αὕτη μέρος τοῦ ἔργου τῆς ψυχολογίας.

Ἐλθῶμεν τέλος εἰς τὴν τρίτην καὶ εὐνοϊκωτάτην περίπτωσιν. Ὑποθέσωμεν ὅτι νέος, ἐφωδιασμένος διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀφομοιώσεως καὶ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ κτῆμα καταστάσεως γενικῆς μορφώσεως τῶν ἀνωτέρων σχολείων, δύναται καὶ θέλει πραγματικῶς νὰ ἐκλέξῃ ἐλευθέρως καὶ αὐθορμήτως τὸ στάδιον τοῦ μέλλοντος βίου ἀνευ τῆς ὑπερδυνάμου πίεσεως τοῦ κοινωνικοῦ αὐτοῦ περιβάλλοντος καὶ ἀνευ τοῦ υπερβάλλοντος βάρους τοῦ ἀπλῶς μεμαθημένου. Ποίαν κατάστασιν ψυχικῆς ἐξελιξεως ἐμφανίζει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει;

Εἰς ὅ,τι ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν νόησιν ὑπερέχει τοῦ μαθητοῦ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Κέκτηται ἤδη εὐρυτέραν γῶσιν τῶν ἐπαγγελμάτων, τῶν εἰς αὐτὰ ἰδιαζόντων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων. Ἄλλὰ καὶ ἑαυτὸν γνωρίζει κάπως καλύτερον τοῦλάχιστον τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὸ σχολεῖον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δοκιμάσῃ αὐτὴν, καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον εἶχε τὸν καιρὸν νὰ παρατηρῇ ἑαυτὸν 4-5 ἔτη μακρότερον. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα παραμένει συνδεδεμένος πρὸς τὴν κατάστασιν ἐκείνην τῆς συνειδήσεως, ἥτις ἰδιαίξει εἰς τὴν βαθμίδα τῆς ἐξελιξεως αὐτοῦ. Ἄλλαις λέξεσιν, εἰς ὅλα ἐκεῖνα συγκαταμειγνύει ἀκόμη πολλὴν φαντασίαν, πολλὴν ἐξιδανίκευσιν, πολ-

λήν αὐταπάτην. Τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πολὺ πλησίον, θὰ κρίνῃ, ὡς λέγει ὁ Aloys Fischer, ὄχι τόσο κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐνυπάρχουσαν ἀξίαν, ὅσον κατὰ τὴν «ἐντυπωσιακὴν ἀξίαν» αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις οὐδὲ θὰ συναισθανθῇ πάντοτε σαφῶς ὅτι τὰ ἐλατήρια τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὀφείλονται ἰσῶς μᾶλλον εἰς περιπαθεῖς ἐπαγγελματικὰς καταστάσεις, τὰς ὁποίας παρετήρησεν, ἢ καὶ εἰς τὸ στοιχεῖον τῆς διακρίσεως καὶ τῆς περιώπῃς, παρὰ εἰς τὴν βούλησιν πρὸς τὴν εἰδικὴν ἐνέργειαν, ἣ ὁποία ἀπαιτεῖται ἐκάστοτε. Κεχωρισμένος δὲ τῶν πραγμάτων διὰ τοῦ πέλπου τούτου, θὰ ἀπατηθῇ εὐκόλως καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰδιοφυΐαν του.

Κατὰ τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων μεταξὺ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ ἐμφιλοχωρεῖ διάστημα ἐκπαιδεύσεως ποικίλλον ἀπὸ 4 μέχρι 8 ἐτῶν, κατὰ τὸ ὁποῖον τελεσιουργοῦνται νέαι τυπικαὶ περιπέτειαι τῆς ψυχῆς.

Ἡ πρώτη δυνατὴ περίπτωσις συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ἠθέλησε μὲν τις τὸν σκοπὸν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁδόν. Ἀνακαλύπτει ἐντὸς τοῦ κατὰ τὸ φαινόμενον τόσο ἐνδιαφέροντος πεδίου ἐκτάσεις ἀρρήτως ἀνιαράς. Ἦθελε νὰ σπουδάσῃ ἱστορίαν τῆς γραμματολογίας, ἀλλ' ὄχι ἀρχαίαν γερμανικὴν. Ἦθελε νὰ γίνῃ νομικὸς σύμβουλος, ἀλλ' ὄχι νὰ ἀσχολῆται περὶ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον. Ἦθελε νὰ κατασκευάζῃ μηχανάς, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰ μαθηματικὰ ἢ νὰ συνηθίσῃ εἰς τὴν σχεδιογραφίαν. Μιᾶ λέξει, πρέπει νὰ ἀλλάξῃ ἐπιτήδευμα, ἄλλως ἐὰν δὲν ἔχη τὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν καὶ εὐκρίνειαν, γίνεται «σκιτζῆς». Παρὰ πλεονεξίαν τύχην ἔχουν καὶ ὅσοι ὁρμοῦν μετὰ τόσο μεγάλου πάθους πρὸς δρᾶσιν, ὥστε ἀδυνατοῦν νὰ ὑπομείνουν τόσο μακρὰν περιόδον λαμβανούσης καὶ ἀδρανοῦσης συμπεριφορᾶς. Ὁ βίος εἶναι τόσο βραχύς—δὲν θὰ λάβῃ λοιπὸν τέλος ἢ προπαρασκευῆ;

Περισσότερον χαρακτηριστικὴ εἶναι δευτέρα τις περίπτωσις, ἣ ὁποία ἀποτελεῖ τυπικὸν γνώρισμα τῶν καθόλου αἰσθητικῶν ἢ τῶν καθόλου λογίων φύσεων. Οἱ τοιοῦτοι ἐνεγράφησαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον κινούμενοι ὑπὸ τοῦ πόθου πρὸς γενικὴν μόρφωσιν. Κατὰ τοὺς μαθητικὸς ἤδη χρόνους δὲν ἐξεδηλώθη ἐμφανῶς μονο-

μερής τις τάσις, ἀλλὰ αἰσώροπον διαφέρειν», τὸ ὁποῖον θὰ εὐηρέσται μεγάλως καὶ αὐτὸν τὸν Ἑρβαρτον. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον φοιτῶντες ταλαντεύονται τώρα τῆδε κάκεισε. Ἐὰν δὲν κέκτηνται ἀρκετὴν ἀντιληπτικὴν δύναμιν διὰ τὰς ἐπὶ μέρους καὶ συγκεκριμένας γνώσεις, περιπίπτουν εἰς τὴν φιλοσοφίαν· ἐὰν ἡ δύναμις αὐτῶν πρὸς ἔκτασιν εἶναι μεγαλυτέρα κατανοῦν ὅτε μὲν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, ὅτε δὲ εἰς τὴν θεολογίαν, ὅτε δὲ τέλος εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, μεταλλάσσοντες αὐτὰς ἄνευ σκοποῦ καὶ σχεδίου. Πάσχουν ὅ,τι καὶ ὁ Wilhelm Meister· δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ θέσουν στερεὰ δρια εἰς τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν ὁρμὴν. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οὐδέποτε κατανοῦν εἰς ἐπάγγελμα, εἰς πρᾶξιν καὶ ἀπόφασιν. Ἄλλὰ τὸ ἐνδόμυχον χάος ὀδηγεῖ τέλος εἰς νευρασθένειαν, αὕτη δὲ εἰς ἀβουλησίαν· αὕτη δὲ πάλιν εἰς ἀτέρμονα ἀθλιότητα, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξάγει αὐτοὺς ἐν εὐνοϊκῇ περιπτώσει ὁ ἰσχυρὸς βραχίων τοῦ φίλου. Οἱ τὴν τύχην ταύτην κληρούμενοι δὲν εἶναι οἱ χεῖριστοι· ἀλλ' ἡ πορεία τῆς ἐξελιξέως αὐτῶν εἶναι ἀρρήτως μακρὰ καὶ δυσχερής.

Σημειώσωμεν τέλος τρίτον τινὰ τύπον· τὰ δελεάσματα ὅσα προβάλλει ἡ ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς, καθίστανται ἰσχυρότερα πάσης βουλήσεως πρὸς ἀνδρυσιν συντεταγμένου βίου. Οὐδὲν σημαίνει ἂν ὁ τοῦτο πάσχων ἔχει ὑπερβαλλόντως πολυμερὲς διαφέρον περὶ τὰς σκουδὰς ἢ ὑπερβαλλόντως μονομερὲς ἢ ἂν εἶναι ἄγαν ἀφυῆς· ἡ δύναμις, ὅπως παραιτηθῆ τῆς στιγμῆς χάριν τοῦ μέλλοντος δὲν εἶναι ἀρκούντως ἰσχυρά. Αἱ γυναῖκες, ὁ οἶνος, τὰ ὄνειροπολήματα εὐχαριστοῦν πολὺ περισσότερον ἢ τὸ ἀβέβαιον ἐκεῖνο μέλλον. Τοιοῦτοτρόπως τὸ αἰώνιον παρὸν οὐδέποτε διαδέχεται τὸ μέλλον ἐκεῖνο ἢ, ἂν ποτε ἔλθῃ, εὐρίσκει κατάκοπον καὶ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν μακραθειῖσαν πλέον ψυχὴν.

Κοινὸν εἰς πάσας ταύτας τὰς τύχας εἶναι, ὅτι ἐν πολιτισμῷ μεγάλως προηγμένῳ ἡ ὁδὸς πρὸς τὰς ὑψηλὰς πολιτιστικὰς ἐνεργείας εἶναι ἀρρήτως μακρὰ καὶ ἐπίπονος καὶ πλήρης προϋποθέσεων. Οὐδὲν θαῦμα ὅτι πολλοὶ μένουσιν καθ' ὁδόν, ὅταν μάλιστα οὔτε τὴν ὁδὸν οὔτε τὸν σκοπὸν ἠθέλησαν ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς ψυχῆς. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει παρὰ τῇ μεγίστῃ πλειονότητι τῶν σκουδαστῶν. Ἀπόδειξις ὅτι οὔτε ἡ αὐτογνωσία οὔτε ἡ τῶν κατὰ

τὸ ἐπάγγελμα γνώσις ἐξήρκεσεν, ἵνα προφυλάξῃ ἀπὸ βαρέων σφαλμάτων. Ὁ Aloys Fischer διηκρίβωσε κατὰ τὰ ἔτη 1912 - 1914 δι' ἐρωτημάτων κυκλοφορησάντων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, ὅτι ἐκ 503 ἐρωτηθέντων οἱ 320 μάλιστα κατὰ τὸ τρίτον ἐξάμηνον τῶν σπουδῶν τῶν ἐξέλεξαν ὀριστικῶς καὶ τελεσιδικῶς ἐπάγγελμα. Ἐκ δὲ τῆς στατιστικῆς τοῦ Klatt συνάγεται, ὅτι πρὸ τοῦ πολέμου τὸ $\frac{1}{5}$ τῶν τελειοφοίτων γυμνασιοπαίδων μετέλλαξεν ἐπάγγελμα. Μεταξὺ τούτων εὐρίσκονται ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ πολυπράγμονες, οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι δύνανται τὰ πάντα καὶ οἱ ὅποιοι οὐδὲν φέρουν εἰς πέρας, οἱ στεῖροι αἰσθηματῖαι, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ἀμέτρως συναρπαζόμενοι, οἱ ὅποιοι θὰ κατάρθουν χρήσιμόν τι ἐν περιορισμένῳ κύκλῳ· τέλος δὲ οἱ ἐπιμόχθως ζητοῦντες, οἱ ὅποιοι ἀνέλκονται βαθμηδὸν πρὸς τὰ ἄνω κυρίως μόνον διὰ τοῦ παιδαγωγοῦντος συστήματος τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐξετάσεων, ἐπειτα δὲ παραμένουν αἰωνίως ἀκίνητοι ἐπὶ τῆς ἐπιτευχθείσης βαθμίδος, ὡς τὸ παρελθόν.

Μεταξὺ τῶν δυνάμεων, αἱ ὅποιαί ὠθοῦν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον—ἀνευ ἐσωτερικῆς κλίσεως—πρὸς τὰ ἄνω, σπουδαίαν θέσιν κέκτηται καὶ ἡ φιλοδοξία. Ἐνοικεῖ ὡς δαίμων τις ἐν τῷ κέντρῳ τῆς φύσεως πολλῶν νέων. Δὲν πληροῖ αὐτοὺς ὑψηλὴ τις ἰδέα, ἀλλὰ μόνον ἡ ὄρμη, ὅπως ὑπερφαλαγγίσουν ἄλλους καὶ ἱκανοποιήσουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν φιλοδοξίαν. Ἡ φιλοδοξία μόνη οὐδέποτε δύναται νὰ παραγάγῃ τι μεστὸν ἀξίας. Γίνεται ὅ,τι λέγει ὁ Fichte: «Δὲν γεννᾷ ἡ φιλοδοξία μεγάλας πράξεις, ἀλλὰ μεγάλαι πράξεις τὸ πρῶτον γεννοῦν ἐν τῷ θυμικῷ τὴν πίστιν εἰς τὸν κόσμον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπιθυμεῖ τις νὰ τιμᾶται». Ἀμέτρως ὀγκωθεῖσα φιλοδοξία ἀνήκει εἰς τὰς τυπικὰς νόσους τῶν νεανικῶν ἐλατηρίων. Προϊούσης τῆς ἡλικίας συνηθίζουσι νὰ σκέπτονται πολὺ ψυχραιμότερον περὶ τῆς ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ἐπιδοκιμασίας καὶ ἐκτιμήσεως, καὶ ἰδιαζόντως τῆς ἐκ μέρους τῶν πολλῶν. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἡ πρὸς ἐξωτερικὴν διάκρισιν ὄρμη, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἡ ἰδιαιτέρα μορφή τῆς γενικῆς νεανικῆς πρὸς ἐπικράτησιν ὄρμης, χρησιμοποιοεῖται ὑπὸ τῆς φύσεως ὡς μοχλὸς τῆς ἐξελίξεως, ἵνα εἰσαγάγῃ κίνησιν τινα.

Ὅσο χαλαρότερος ὁ μεταξὺ τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς γνησίας

πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀγάπης σύνδεσμος, τόσο περισσότερο παρουσιάζεται αὐτὴ ὡς περίπτωσις τῶν ἐμμέσων ἐκείνων ἐλατητηρίων, τὰ ὁποῖα καὶ ἄλλως ἀναφαίνονται ἐν τῷ βίῳ τῶν νέων συχνότερον ἢ παρὰ τῷ ὀρίμῳ γνώστη τῆς ζωῆς. Σταδίον τι δύναται, ὡς εἶδομεν ἤδη ἀνωτέρω, νὰ ἐκλεγῇ ἐπὶ τῇ βάσει ὑποβολῆν ἀσκούσης εἰκόνας τῆς προσωπικότητος, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὁποίας θεωρεῖ τις τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἐπάγγελμα. Ὁ πρακτικὸς συλλογισμὸς, ὅστις πρόκειται ἐνταῦθα, δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸν τετριμμένον τύπον: «Ὁ θεῖος Μὰχ εἶναι περίφημος ἄνθρωπος. Εἶναι κεραμεύς. Λοιπὸν καὶ ἐγὼ θὰ γίνω κεραμεύς». Εἶναι προφανές ὅτι τὸ ἐπάγγελμα ἐπιδιώκεται ἐνταῦθα οὐχὶ χάριν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐπαγγέλματος. Τοῦτο ἰσχύει ἐτι περισσότερο περὶ τῆς ἀντιστρόφου περιπτώσεως, ὅταν δηλ. ἐπάγγελμά τι ἐκλέγεται μόνον, ἵνα τις ἀπαλλαγῇ τέλος ἀφορήτου ἀτμοσφαιρας ἢ καὶ ἵνα μετατρέψῃ εἰς πρᾶξιν ὅλον τὸν ἐμπαθῆ ἀνταγωνισμὸν ἐναντίον τῆς βιοτροπίας αὐθεντιαν ἀσκούντος προσώπου. Τοιαῦτα ἔμμεσα ἐλατήρια εἶναι πολὺ συχνότερα ἢ ὅσον τις φαντάζεται, ὡς ἄλλως τε καὶ ὁ ἄνθρωπος—μάλιστα ἐν Γερμανίᾳ—γνωρίζει ἀκριβέστερον τί δὲν θέλει παρὰ τὸ τί θέλει... Διάφορός πῶς εἶναι ἤδη ἡ κατάστασις, ὅταν ἐκλέγεται ἐπάγγελμα καθ' ἑαυτὸ ἀνεπιθύμητον, ἵνα καταστῇ τις ταχέως ἀνεξάρτητος οικονομικῶς, ἢ βοηθήσῃ τοὺς γονεῖς ἢ ἵνα δυνηθῇ νὰ νυμφευθῇ τὴν ἐκλεκτὴν τῆς καρδίας του. Συμβουλὴ πρὸς ἐκλογὴν ἐπαγγέλματος ἐπὶ τῆς λογικῆς μόνον στηριζομένη, οὐδὲν θὰ ἠδύνατο ἐναντι τῆς ποικιλίας καὶ τῆς μυστικότητος τῶν τοιούτων ἐλατηρίων. Ὁ ἔχων ὁμῶς ὀφθαλμοὺς διὰ νὰ βλέπῃ, παρατηρεῖ ἐν τοῖς ἐλατηρίοις τούτοις τοῦ ἐπαγγέλματος τὸν ὅλον ἄνθρωπον.

Καὶ μεταξὺ τῶν πρὸς τὴν οἰκονομίαν ξένων ἐπαγγελμάτων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπικρατοῦν ὡς ἔμμεσα ἐλατήρια οικονομικὰ συμφέροντα· ἐπίσης τὸ ἐλατήριον τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς καὶ εὐγενείας, τὴν ὁποίαν προσδίδει τὸ ἐπάγγελμα. Λέγουν ὅτι οἱ νομικοὶ κατήντων ἄλλοτε πολὺ συχνὰ εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν τελοῦντες ἐν ἀμηχανίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐλατηρίου τούτου· ἐννοεῖται ὁμῶς ὅτι πολλοὶ ἐκυριεύθησαν βραδύτερον πρὸς μεγάλην αὐτῶν ἐκπληξιν ὑπὸ τοῦ θελητήρου τοῦ ἀντικειμένου αὐτῶν. Ἄλλ'

Ψυχολογία τῆς Ἐφηβικῆς Ἡλικίας

ἢ πρὸς τὸ ἐπάγγελμα βούλησις πηγάζει ἐκ τοῦ βάθους τοῦ προσώπου μόνον ὅταν ἀπορρῆ ἢ ἐκ τῆς βουλήσεως πρὸς τὸ εἰδικὸν πραγματικὸν ἀποτελεσμα, ἢ ἐκ τῆς ἠθικὸν χαρακτῆρα φερούσης ἀρχῆς τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ λαοῦ, τοῦ κράτους καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐφηβος ἡλικίας 18-19 ἐτῶν, ὅστις ἔτυχε εὐρυτέρας γενικῆς μορφώσεως, δύναται νὰ φέρῃ ἤδη ἐν αὐτῷ τὸ ἦθος τοῦτο καὶ ταύτην τὴν πρὸς τὸ ἐπάγγελμα κινουσαν κοσμοθεωρίαν. Θὰ ὑποστῇ, ἐννοεῖται, ἐκκάθαρσιν τινὰ ὑπὸ μορφὴν ἀπογοητεύσεων καὶ ὑπερνικησέων ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ δύναται κατὰ τὰ ἔτη ἤδη ταῦτα νὰ προσλάβῃ ὁ ἔφηβος τοσαύτην ἀντικειμενικὴν πνευματικότητα, ὥστε νὰ καθορίσῃ τὸ ἐπάγγελμα οὐ μόνον ἐνστικτὸν τι διὰ σπουδαίας πολιτιστικῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδανικὴ ἐκεῖνη ἠθικότης ἡ ὁποία θέλει νὰ ὀδηγήσῃ τὸν κόσμον εἰς ὑψηλοτέραν μόρφωσιν.

Καὶ τὸ πρόβλημα ὡσαύτως τοῦτο εἶναι φλέγον ἐν τῷ συγχρόνῳ κινήματι τῆς νεολαίας. Ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἔλυσε ἀκόμη αὐτό, ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι πᾶν κατὰ πρόληψιν εἰδολογικὸν ἦθος ὑφίσταται τὴν διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμὴν μόνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς πραγματικότητος. Πρὸς τοῦτο ὁμοίως ἀπαιτεῖται γνῶσις τοῦ κόσμου, τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐνεργημάτων καὶ τῶν καθηκόντων. Ἐπὶ τῆς ξηραῆς δὲν δύναται τις νὰ κολυμβᾷ. Μόνον ἐν τῇ ἐπαγγελματικῇ πράξει μανθάνει τις ὅποιαν δύναμιν εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀναπτύξουν αἱ πρῶτοι ἰδανικαὶ εἰκόνες κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πραγματικοῦ βίου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὴν Ρόδον τοῦ κινήματος τῆς νεολαίας ἀποτελεῖ ὁ πρὸς τὸ πρόβλημα τοῦ ἐπαγγέλματος διακανονισμὸς, ὁ ὁποῖος νῦν ἄρχεται.

Ἐξ Ἰσου βαρυσήμαντον πρόβλημα ἀποτελεῖ ἡ πρὸς τὸ ἐπάγγελμα στάσις τῶν νεανίδων, ὅσαι ἔτυχον εὐρυτέρας γενικῆς μορφώσεως. Νομίζω ὅτι κατόπιν τῆς κατευθύνσεως, τὴν ὁποίαν μετὰ πολλῆς δραστηριότητος ἐνεκαινίασεν ἐνταῦθα ἡ γυναικεία κίνησις, γίνεται πολλαχῶς λίαν ἄσκοπος χρῆσις τῶν ἐνδεχομένων, τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν. Ἡ φυσικὴ δεκτικότης τῆς ἐφήβου ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ τὸν κίνδυνον, ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ὅπως μανθάνῃ μόνον διαρκῶς. Οὕτω ἐκ τοῦ σχολείου μεταβαίνει αὐτομάτως εἰς τὸ πανεπιστήμιον, μετὰ δὲ τὰ πανεπιστημιακὰ ἔτη ἐπιστρέφει πάλιν εἰς ἐκεῖνο, ὅσάκις εἶναι τοῦτο δυνατόν.

Καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουν γνησίως γυναικεῖαι φύσεις, αἱ ὁποῖαι περικλείουν ἐν ἑαυταῖς τὴν ἰσχυρὰν ὁρμὴν πρὸς δρᾶσιν ἐντὸς τοῦ εὐρέως ὀρίζοντος τοῦ μεγάλου πνευματικοῦ βίου. Τὴν μοῖραν αὐτῶν ἀποτελεῖ ἡ συναισθήσις, ὅτι ὁ ἰδιόμορφος κύκλος τῆς ἀνωτέρας μορφώσεως καὶ ὁ ἰδιόμορφος κύκλος τῆς πολιτιστικῆς δράσεως τῆς γυναικὸς δὲν εὔρον ἀκόμη τὰς προσηκούσας μορφάς. Πρόβλημα δὲν ἐμφανίζει μόνον τὸ γεγονός τοῦτο, πρόβλημα ἐκβαῖνον τῶν ἐνταῦθα τεθημένων ὀρίων, πρόβλημα ὡσαύτως ἐνυπάρχει καὶ ἐν τῷ διαρκεῖ ἀγῶνι, ὅστις ὑφίσταται ἐντὸς τῆς βαθυτέρας ἀκριβῶς φύσιν κεκτημένης ἐφήβου μεταξὺ τῆς ἐπαγγελματικῆς αὐτῆς βουλήσεως καὶ τοῦ ἐν στενωτέρῳ ἐννοίᾳ γυναικείου αὐτῆς προσρισμοῦ. Δὲν ὁ φ ε ί λ ε ι μόνον νὰ βοηθῆ εἰς τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ συναισθάνεται τοῦτο ὡς ἐνδόμυχον ὑποχρέωσιν. Μετὰ τῆς μεγάλης δὲ κλίσεως ἀναφαίνεται κατὰ κανόνα ἐν τῇ ψυχῇ καὶ νέα δύναμις, ἡ ὁποία ἐξαλείφει πολὺ εὐκόλως τὸ ἀείποτε περιωρισμένον καὶ διεσπασμένον ἰδανικόν τοῦ εἰδικοῦ ἐπαγγέλματος. Σπανίως γνωρίζει ὁ ἀνὴρ τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι τελοῦνται ἐνταῦθα. Εἶναι ἄλλως τε ὅλως διάφοροι τῶν περὶ τὸ ἐπάγγελμα ἀγῶνων τοῦ ἀνδρός. Διότι ἡ γυνὴ πρέπει νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐνδόμυχον αὐτῆς ὀλότητα πολὺ ἐντονωτέραν τοῦ ἀνδρός. Ο ὕ τ ο ς ὄχι μόνον δὲν καταποντίζεται διὰ τῆς μονομεροῦς ἀφοσιώσεως εἰς ἓν ἀντικείμενον, ἀλλὰ καὶ καθίσταται σταθερώτερος καὶ πλουσιώτερος. Ἄλλ' ἐ κ ε ί ν η πρέπει νὰ ἔχη τὴν δύναμιν νὰ εὐρίσκη ἐντελῶς ἑαυτὴν ἐν τῇ σχέσει ταύτῃ πρὸς τὸ ἀντικείμενον, ἂν εἶναι πραγματικὴ γυνή. Ἀφομοιοῖ τὰ πάντα μετὰ πολὺ μεγαλύτερου πάθους· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ πάσχει ἰσχυρότερον, ὅταν δὲν δύναται πλέον νὰ ἀφομοιώσῃ. Ἀγάπη καὶ μητρότης ἀποτελοῦν περιόδους, κατὰ τὰς ὁποίας π ρ έ π ε ι νὰ εἶναι ἀμέριστος ἐν ἑ α υ τ ῇ. Καὶ ὅμως—μόλις ἀρχίσῃ νὰ προαισθάνεται ὅτι ἡ ἐξυπηρέτησις αὐτῆ ὑψηλοῦ τινὸς προσρισμοῦ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ πληρώσῃ παντελῶς τὴν μυχαιτάτην αὐτῆς πρὸς ζωὴν ἀνάγκην, ἐμφανίζεται ὡς νέα τις ἤβη ἢ ὀλοκληρωτικὴ ἐκείνη πρόσωπικὴ πρὸς τὸν κόσμον σχέσις, ἡ ὁποία μόνον διὰ τῆς περιπτύξεως τοῦ παντός καὶ διὰ τῆς εἰς τὴν ἴδιαν ψυχὴν προσλήψεως πλουσίου πνευματικοῦ περιεχομένου θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆ. Ὅσον παράδοξον καὶ ἂν φαίνεται, εἶναι ἀληθές ὅτι ἀμφότεραι, καὶ ἡ

ὅλως ἐπιπολαία καὶ ἡ ὅλως πεπαιδευμένη γυνὴ δεικνύουν τὸν αὐτὸν καθολικὸν πόθον, διαφέρουσαι μόνον κατὰ τὸν βαθμὸν. Διότι ἡ μοῖρα τῆς γυναικὸς συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐγκολποῦται ἐπαναφέρει οἷον εἰς τὴν ἀμέριστον καρδίαν τῆς ζωῆς τοῦ σύμπαντος, τῆς ὁποίας ὁ σφυγμὸς ζῆ ἐν αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ. Διὰ τοῦτο οὐδεμία γυνή, ἀξία τοῦ ὀνόματος τούτου, ἠσθάνθη ἑαυτὴν μέχρι τοῦδε εὐτυχῆ ἐν τῷ ἐπαγγέλματι, τὸ ὁποῖον καταδικάζει αὐτὴν εἰς ἀπρόσωπον βίον. Εἶναι ἱκανὴ νὰ ὑπομείνῃ ἥρωϊκῶς καὶ τὴν μοῖραν ταύτην· ἀλλ' ἡ ἐστία τοῦ ὑψίστου αὐτῆς ζωικοῦ συναισθήματος εὐρίσκεται ἀλλαχοῦ· ἐκεῖ δηλ. ὅπου εὐρίσκει ἐντελῶς ἑαυτὴν διὰ τῆς πλήρους αὐτῆς ἀφοσιώσεως.

Τὰ ψυχολογικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα προβάλλει ἡ πρὸς τὸ ἐπάγγελμα ἱκανότης, ἡ ἐκλογή ἐπαγγέλματος καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀντικειμένου ἐξ ἐπαγγέλματος, εἶναι κατὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα στάδιον τῆς ἐξελιξεως τόσο ποικίλα, ὥστε ἀδύνατον νὰ ἐξαντλήσωμεν αὐτὰ διὰ βραχείας ἐπισκοπήσεως. Ἡ σχέσις αὕτη ἀποτελεῖ—ἵνα ἐπαναλάβωμεν ἀπαξ ἔτι τὸ εἰρημένον—τὸ στάδιον, ἐν τῷ ὁποίῳ τελεῖται ἡ ἰσχυροτάτη σύγκρουσις τοῦ νεαροῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ὄλον ἐσχηματισμένον ἀντικειμενικὸν πολιτισμόν. Διὰ τοῦτο καὶ συνωθοῦνται ἐνταῦθα τὰ μάλιστα φλέγοντα προβλήματα τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματευθῶμεν τῇ βοήθειᾳ ψυχολογικῶν μόνον μέσων. Τοῦναντίον, ἐνταῦθα καταντῶμεν εἰς σημεῖον, ὅπου ἡ ἀρχὴ τῆς πλήρους ἐξερευνήσεως τῶν ἰδιορρυθμῶν ψυχικῶν φαινομένων θὰ καθίστατο ἀπὸ τε ἠθικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἐπόψεως τὰ μάλιστα ἀκροσφαλῆς. Δὲν πρόκειται ἄλλως τε μόνον περὶ τῆς διάφυλάξεως τοῦ ἐλευθέρου, αὐξομένου καὶ τὴν ἐπιλογὴν ποιουμένου Ἐγώ, ὅπερ συναποκομίζει ὁ νέος καὶ τὸ ὁποῖον προφυλάττει κατὰ κανόνα ἐπιμελῶς, ἀλλὰ περὶ τῆς κτήσεως ἀνωτέρου Ἐγώ, χάριν τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ διακυβεύσῃ τὴν «κατωτέραν ζωὴν», ὡς λέγει ὁ Fichte. Ἡ ἀπὸ τοῦ Küstrin διὰ τοῦ Rheinberg πρὸς τὸ Potsdam ὁδός, τὴν ὁποίαν ὠδεύσεν Φρειδερίκος ὁ Μέγας, ἐμφανίζει ἐν μέρει τραχείας καμπὰς καὶ ζοφερὰ χρώματα. Ἄλλ' εἴθε οὐδέποτε νὰ ἀπομάθῃ ἡ γερμανικὴ νεολαία νὰ ὀδεύῃ τὸν δρόμον τοῦτον καὶ νὰ ἀνευρίσκῃ τὴν πρὸς τοῦτο ἀναγκαίαν ἐνδόμυχον δύναμιν.